

REPREZENTAREA LUI HOMER ÎN BIBLIOTECA DOCUMENTARĂ A CASEI PERSONALULUI DIDACTIC DIN ZALĂU

Dintre scriitorii greci și latini a căror operă se află în Biblioteca Documentară din Zalău¹, Homer prezintă un interes deosebit, atât prin masivitatea prezenței operei lui, cât și prin calitatea edițiilor acesteia. Un rol l-a avut, în acest sens, importanța eposurilor homerice în circuitul european al culturii și învățămîntului medieval și modern, dar este și un rezultat datorat vederilor umaniste ale posesorilor inițiali ai acestor exemplare.

Din cei peste 40 de autori greco-latini prezenți în fondul Bibliotecii Documentare, Homer ocupă locul al patrulea, alături de Seneca și Horațiu, cu cite 15 ediții fiecare, după Cicero cu 50, Ovidiu cu 25 și Vergiliu cu 23 tipăriri².

Alături de cele peste 15 ediții din Homer, este prezentă — cam în aceeași proporție — și opera unora dintre comentatorii săi moderni, de la H. de la Motte la K. Lachmann și H. Bonitz.

Cronologic, cea mai veche ediție din opera lui Homer care se află în colecțiile Bibliotecii Documentare locale este un exemplar din ILIADA, tipărit la Amstelaedami în 1658, reprezentînd o tipăritură cu caracter

¹ Vechea școală reformată din Zalău a luat ființă în 1646. Prima atestare legată de existența bibliotecii este din anul 1689. În 1713, biblioteca avea 45 de volume și de-abia peste un veac (1816) și-a mărit substanțial colecțiile, prin donații în cărți mai întii, iar apoi, după 1858, prin donații în bani și prin subvenții de stat. Principalii donatori sînt Salomon Iosif, director al colegiului după 1815 și, mai ales, Gyarmathy Samuel (1751—1830), medic și lingvist din Transilvania, considerat pionier al lingvisticii comparate care, profesor fiind și la Zalău donează școlii vestita-i bibliotecă. După o situație, din 1938, întocmită pe baza catalogelor, biblioteca cuprindea 11.660 opere, iar în 1948, pe baza registrelor de inventar, fondul se estima la 22.416 opere. Cu colecțiile de publicații locale antebelice, anuare și alte adăugiri ulterioare, astăzi, Biblioteca Documentară din Zalău numără 39.535 de volume. Legat de „valoarea — deosebită pentru istoria științei — cunoscută și în străinătate, a acestei biblioteci”, vezi Zs. Jakó, *Philobiblon transilvan*, București, 1977, p. 395—396, iar pentru istoricul ei, bibliografia indicată în nota nr. 60 de la p. 471—472 ale aceleiași cărți.

² După o situație din 1938, în fondul Bibliotecii Documentare ar exista peste 1000 de lucrări de filologie greco-romană, aici fiind incluse și operele literare. În afară de autorii amintiți, mai bine reprezentați sînt Tacitus, Titus Livius, Plutarh, Cezar, Platon, Petronius, Plinius Secundus, Cornelius Nepos, Martial, Xenophon, Catul, Suetoniu și Herodot.

didactic în versiune greco-latină, adică: *O'MH'POY ΠΑΙΔΟΣ, ΒΙΒΛΟΙ, Α, Ε, Ι / HOMERI ILIADOS LIBRI I, V, IX*, alcătuită în *usum Scholarum Hollandiae West-Frisiaeque*. Cartea are 214 pagini, formatul în 8°, înălțimea 16,5 cm. și se află sub cota II 1575. Având în vedere anul apariției, exemplarul este cu valoare bibliofilă.

O altă ediție homerică cu valoare bibliofilă este cea apărută în 1707, tot la Amstelaedami, *oficina Wetsteniana*, cuprinzând *OPERA GRAECE ET LATINAE* și folosindu-se de celebra traducere în latină a lui Demetrios Chalkondylas, traducătorul și îngrijitorul ediției princeps (Florența, 1488)³ Cartea este de fapt o versiune latino-greacă a *Odiseei*. De remarcat pentru această ediție este contribuția lui *Stephano Berglero, Transilvano coronensis*, ca prezentator al acestei ediții, autor el însuși a celebrei ediții padoveniene din 1777⁴. Cartea cuprinde în total 646 pagini, are formatul în 12° și înălțimea de 14 cm. Se află sub cota 2303.

La fel de semnificativă, prin calitatea traducerii și acuratețea lingvistică, este ediția scoasă de aceeași officină din Amsterdam, de data aceasta a *Iliadei* — *HOMER ILIAS / GRAECE ET LATINE*, de către englezul Samuel Clarke, în *usum studiosae Juventutis*, la anul 1734. Cartea cuprinde 634 p., are formatul în 12°, înălțimea de 14 cm. și se află sub cota 2302.

Sub cota 2096 se află o alta *HOMER OPERA GRAECE ET LATINE*, în două volume, apărută la Basilaee (Basel) în anul 1779, *continens Iliadem*, cuprinde în total 637, p., format în 12°, înălțimea de 18,5 cm.

O apariție greco-latină a operei lui Homer prezintă în fondul Bibliotecii Documentare din Zalău este și cea intitulată: *O'MHPOY ΙΛΙΑΣΗ“ΜΑΛΛΟΝ / HOMERI ILIAS SEV POTIVS*. Întrucît este un exemplar *sine anno*, însemnul de proprietar aproximează data apariției; pe pagina de titlu aflîndu-se scris: „Ex libris Sam. Jano. Comp. Claudio-poli Dr. 204. Ano 1797 25 Febr.“. Cartea are 1001 p., format în 16, înălțimea de 16 cm. și se află sub cota 2199.

În cunoscuta traducere franceză a Annei Dacier găsim aici *L'Odysée d'Homere*, „en trois volumes“, apărută în officina *J. de Wetstein et fils* din Leyde, în 1771. Cartea are formatul în 12°, înălțimea de 18 cm. și se găsește sub cota 3985.

Apărute pînă la 1800 mai găsim o versiune latină a *Iliadei* (Vindobonae — Viena, 1784) și una germană a aceleiași opere (Viena, 1789).

Preponderența edițiilor din operele homerice de după 1800 aparține celor apărute la Lipsiae (Leipzig), ediții Dindorf, Ameis-Hentze, Faeci și

³ A. Flocon, *Universul cărților*, București, 1976, p. 184.

⁴ *Stephan Bergler* (c. 1680—c. 1738) — elenist sas din Brașov, devenit celebru în Olanda, bibliotecar al lui N. Mavrocordat, domn al Țării Românești.

celebra ediție Teubner. Fondul Bibliotecii Documentare posedă și o ediție în limba maghiară a Iliadei, apărută la Budapesta în 1877⁵.

Cît privește pe comentatorii homerici, din cele peste zece titluri existente, observăm că majoritatea aparțin autorilor de limbă germană: S.H.I. Köpper — *Erklärende Anmerkunde zur Homer*, Hanover, 1787; V. Müller — *Homerische Vorschule*, Leipzig, 1836; K. Fr. Naegelsbach — *Die homerische Theologie*, Nurnberg, 1840 și *Anmerkungen zur Ilias*, Nürenberg, 1850; K. Lachmann — *Bertrachtungen über Homers Ilias*, Berlin, 1847; O. Retzloff — *Vorschule zur Homer*, Berlin, 1881 (2 volume); W. Helbig — *Das Homerische Epos*, Leipzig, 1887 și W. Krüger — *Homerische Formlehre*, Berlin, 1852. Operă de căpății în exegeza homerică, aflată sub cota 814, este, desigur, cartea *Über den Ursprung der Homerische Gedichte* (Viena, 1881) de Hermann Bonitz. În lucrarea sa *Bibliographische Lexicon der gesammten Literatur der Griechen*, apărută în trei volume, la Leipzig, în anii 1828—1845, lucrare aflată sub cota 1118, S.F.W. Hoffmann îi acordă lui Homer nu mai puțin de 70 de pagini.

Amintim tot aici pe comenatorul și traducătorul francez Houdart De la Motte cu *L'Iliade. Poème avec un discours sur Homere*, carte apărută la Paris în 1714. Deși discursul autorului asupra lui Homer însușmează peste 170 de pagini, tipăritura poate fi luată în considerare și ca ediție a unei opere homerice, ediții despre care am vorbit în prima parte a comunicării. Cartea are în total 418 p. formatul în 8°, înălțimea de 18 cm. și se află sub cota 5459.

În fine, mai amintim existența unei antologii *Flores Homerici*, apărută la Lipsiae (Leipzig) în 1881.

Prezența operelor lui Homer, în mai multe limbi și ediții, și aici la Zalău, ca de altfel și în celelalte biblioteci vechi din Transilvania, indică, o dată mai mult, actualitatea și fecunditatea perenă a operei homerice ca model al creației, culturale umane. Valoarea bibliofilă și de patrimoniu a edițiilor prezentate mai sus este, în marea lor parte, incontestabilă.

IOAN OROS

⁵ Față de simpla semnalare pe care o facem aici, privind reprezentarea lui Homer în Biblioteca Documentară din Zalău, o posibilă confruntare cu cataloagele de specialitate (GRAESSE, BRUNET ș.a.) vor da, credem, în final, o încadrare națională și universală a acestor tipărituri, chiar dacă ele se află departe de valoarea bibliofilă a ediției princeps (Florența, 1488) sau a ediției lui Aldo Manutius, apărută la Lyon în 1538.

**REPRESENTATION D'HOMÈRE DANS LA BIBLIOTHÈQUE DOCUMENTAIRE
DE LA „CASA PERSONALULUI DIDACTIC“ — ZALĂU**

(R é s u m é)

L'auteur signale l'existence dans cette bibliothèque de certaines éditions à valeur bibliophile des oeuvres d'Homère. En version gréco-latine, les plus anciens de ces ouvrages imprimés reproduisent *Illiade* (Amsterdam, 1658), *l'Odyssee* (Amsterdam, 1707), 1; *Illiade* (Amsterdam, 1734) et *Illiade* (Basel, 1779). En français il y a un exemplaire de *Illiade* (Paris, 1714) et l'un de *l'Odyssee* (Leyda, 1771). Il y a encore une version latine de *Illiade* et une version allemande de la même oeuvre, parues jusqu'à 1800. La prépondérance des éditions des oeuvres homériques parues après 1800 appartient à celles qu'on avait éditées à Leipzig des éditions Dindorf, Ameis—Hentze, Faeci et Teubner. A la fin, l'auteur indique les oeuvres d'exégèse consacrées aux épopées homériques par les commentateurs modernes, oeuvres qu'on trouve dans les collections de cette bibliothèque.